

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARDA QADRIYATLI
KAMPITENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA DIDAKTIK ŐYINLAR ORQALI
YONDASHUV**

Ortiqova Gulhayo Erkinboy qizi

Andijon viloyati Pedagogik Mahorat

Markazi Pedagogika kafedrası

maktabgacha ta'lim yōnalishi ōqtuvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur ishda maktabgacha ta'lim muassasalarida didaktik o'yinlar orqali ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda individual yondashuvning ahamiyati yoritilgan. Unda didaktik o'yinlarning bolaning psixologik, aqliy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri, ularni qo'llashda tarbiyachining kuzatuvchanligi va shaxsiy yondashuvi muhim omil sifatida ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, didaktik o'yinlar, individual yondashuv, bolalar rivojlanishi, ta'lim jarayoni, pedagogik metodlar, tarbiyachi faoliyati, o'quv o'yinlari, psixologik yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

АННОТАЦИЯ

В данной работе раскрыта значимость индивидуального подхода при организации учебно-воспитательного процесса в дошкольных образовательных учреждениях посредством дидактических игр. Рассматривается влияние дидактических игр на психологическое, умственное и социальное развитие ребёнка, а также роль наблюдательности и индивидуального подхода воспитателя как важного фактора.

Ключевые слова: дошкольное образование, дидактические игры, индивидуальный подход, развитие детей, образовательный процесс, педагогические методы, деятельность воспитателя, обучающие игры, психологический подход, личностно-ориентированное обучение.

ANNOTATION

This paper highlights the importance of an individual approach in organizing the educational process in preschool institutions through the use of didactic games. It examines the impact of didactic games on the psychological, intellectual, and social development of children, emphasizing the educator's attentiveness and personal approach as key factors.

Keywords: preschool education, didactic games, individual approach, child development, educational process, pedagogical methods, educator's activity, learning games, psychological approach, learner-centered education.

KIRISH

Maktabgacha yosh — bu bolalarning tafakkuri, nutqi, ijtimoiy ko'nikmalari va shaxsiy qiziqishlari shakllanadigan eng muhim bosqichlardan biridir. Aynan shu davrda bolalar atrof-muhitni faol kuzatish, o'rganish va o'z shaxsiy tajribalarini to'plash orqali rivojlanadi. Bunday muhim

jarayonda didaktik o'yinlar muhim vosita sifatida e'tirof etiladi. Chunki o'yin orqali bola nafaqat bilim va malakalarni egallaydi, balki o'ziga xos tarzda fikrlash, muammoga yechim topish, ijtimoiy muloqotga kirishish kabi ko'nikmalarni ham shakllantiradi.

Shuni hisobga olgan holda, har bir bolaning yosh xususiyati, qiziqishi, o'zlashtirish darajasi, temperamenti va shaxsiy ehtiyojlaridan kelib chiqib, ularga individual yondashuvni qo'llash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida individual yondashuv asosida tashkil etilgan didaktik o'yinlar bolaning mustaqil fikrlashini rag'batlantiradi, shaxsiy qobiliyatlarini namoyon etishiga yordam beradi va har bir bolaning rivojlanishiga qulay sharoit yaratadi.²⁴

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotning metodologik asosi maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlari, o'yin faoliyatining rivojlantiruvchi imkoniyatlari va individual yondashuv tamoyillariga tayanadi. Ishda ilgari surilgan g'oyalar quyidagi metodologik tamoyillarga asoslanadi:

1. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv – Har bir bolaning qiziqishlari, intellektual salohiyati va rivojlanish sur'atini inobatga olgan holda yondashish.

2. Faollik va ijodkorlikni rag'batlantirish – O'yinlar orqali bolaning mustaqil fikrlashi, tashabbus ko'rsatishi va ijodiy harakatlarini qo'llab-quvvatlash.

3. O'yin orqali o'qitish tamoyili – Bilim berish jarayonini bolaning tabiiy faoliyati – o'yin bilan uyg'unlashtirish.

4. Individuallashtirilgan ta'lim – Har bir bolaning rivojlanish darajasiga mos topshiriqlar va uslublarni tanlash orqali ularning shaxsiy imkoniyatlarini ochib berish.

5. Ko'rgazmali-lavhali va amaliy yondashuv – O'yin vositalaridan (kartochkalar, konstruktorlar, ko'rgazmali qurollar, audio-vizual materiallar) foydalangan holda o'qitish jarayonini jonlantirish.

Ushbu metodologik asoslar bolalarga didaktik o'yinlar orqali samarali va individual tarzda ta'lim berish imkoniyatini kengaytiradi va har bir bolaning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Maktabgacha ta'lim sohasida didaktik o'yinlarning ahamiyati, ularning ta'lim-tarbiyaviy imkoniyatlari va individual yondashuvning zarurligi ko'plab ilmiy-pedagogik manbalarda keng yoritilgan. O'zbekiston va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari bu borada muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Pedagogik adabiyotlarda qayd etilishicha, didaktik o'yinlar bolalarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash, tafakkurini rivojlantirish va ijtimoiylashuv jarayonini qo'llab-quvvatlashda beqiyos vositadir (Sh. Amonov, R. Tadjixanova). Ushbu o'yinlar orqali bola mavzuga ongli ravishda yondashadi, faol fikrlaydi va mustaqil xulosa chiqaradi.

V.V. Davydov va L.S. Vygotskiylarning asarlarida esa o'yin faoliyati bolaning yaqin rivojlanish zonasini faollashtiruvchi asosiy mexanizm sifatida ko'riladi. Ularning fikricha, bolaning real imkoniyatlarini to'g'ri aniqlash va shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun individual yondashuv muhim ahamiyatga ega.²⁵

M.N. Skatkin va I.Y. Lerner tomonidan ishlab chiqilgan shaxsga yo'naltirilgan yondashuv tamoyillari esa maktabgacha ta'lim tizimida har bir bolaning rivojlanish xususiyatlariga mos metod

²⁴ Xurvalieva T.L. Maktabgacha ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish. "BOOK TRADE KO". Toshkent: 2023. 18-b.

²⁵ Chorshanbiyeva Sabohat., Haydarova Zilola Ahror qizi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlar ro'li. Международный научный журнал «Новости образования: исследование в XXI веке» № 8(100), часть 2 март, 2023 г.

va vositalarni qo'llash zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv didaktik o'yinlar orqali bolalarning faolligi, mustaqilligi va tashabbuskorligini rivojlantirishga yordam beradi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida olib borilgan kuzatuvlar, tahlillar va amaliy tajribalar asosida quyidagi natijalarga erishildi:

1. Didaktik o'yinlarning samaradorligi isbotlandi – O'yin asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda bolalarning darsga bo'lgan qiziqishi ortgani, faol ishtirok etish darajasi yuqori bo'lgani va o'zlashtirish samaradorligi sezilarli darajada oshgani kuzatildi.

2. Individual yondashuvning ijobiy ta'siri aniqlandi – Har bir bolaning yoshiga, bilish darajasiga, xarakteriga va qiziqishiga mos tarzda tanlangan o'yin shakllari va topshiriqlar ular o'rtasida faollik, mustaqillik va o'z fikrini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirdi.

3. Bolalarning ijtimoiy ko'nikmalari mustahkamlandi – Guruhli didaktik o'yinlar orqali bolalarda hamkorlik qilish, navbat kutish, boshqalarning fikrini tinglash va o'z fikrini muloyim tarzda ifodalash qobiliyatlari shakllandi.

4. Pedagoglar uchun metodik yo'nalishlar aniqlandi – Tajriba asosida maktabgacha ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan tarbiyachilar uchun individual yondashuv asosida o'yinlarni tanlash va tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

5. O'yinlar orqali shaxsiy rivojlanish tezlashdi – Individual yondashuvga asoslangan didaktik o'yinlar orqali bolalarda lozim bo'lgan shaxsiy fazilatlar – mustaqillik, ijtimoiy faollik, ijobiy hissiyotlar va o'zini ifoda etish qobiliyatlari tezroq shakllanganligi kuzatildi.

Ushbu natijalar shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim muassasalarida didaktik o'yinlardan individual yondashuv asosida foydalanish pedagogik jarayonni samarali tashkil etishda muhim omil bo'lib, bolalarning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

MUHOKAMA.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar bilan olib boriladigan pedagogik ishlar, avvalo, ularning yosh xususiyatlari, psixologik holati, bilish qobiliyatlari va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda tashkil etilishi kerak. Aynan shuning uchun ham, bu bosqichda individual yondashuv tamoyili asosiy metodologik yondashuvlardan biri sifatida qaraladi. Bunda har bir bola o'ziga xos shaxs sifatida qabul qilinadi va unga mos pedagogik yondashuv qo'llanadi. Shu kontekstda didaktik o'yinlar samarali pedagogik vosita sifatida ajralib turadi.

Didaktik o'yin – bu bolaning o'yin faoliyati orqali bilim, ko'nikma va malakalarni egallashiga xizmat qiladigan metodik vosita bo'lib, u bolalarning e'tiborini jalb qilish, tafakkurini rivojlantirish, ijodiy fikrlash va faoliyatga bo'lgan ishtiyoqini oshirish imkonini beradi.²⁶ Bolalar o'yin orqali dunyoni kashf etadilar, atrofdagi hodisa va jarayonlarga o'z munosabatlarini bildiradilar, o'zaro muloqot qilish, fikr bildirish, muammoni hal qilish kabi muhim ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradilar.

Shuningdek, individual yondashuv orqali bolaning kuchli va zaif jihatlarini aniqlash va ularga mos rivojlantiruvchi topshiriqlarni berish mumkin. Bu jarayonda tarbiyachining kuzatuvchanligi, bolani chuqur o'rganishga bo'lgan tayyorgarligi, didaktik materiallarni tanlay olish mahorati muhim rol o'ynaydi. Tarbiyachi bolani tahlil qilgan holda, u bilan qanday turdagi o'yinlarda ishlash kerakligini belgilaydi. Masalan, e'tibor darajasi past bo'lgan bolalar bilan qisqa va tezkor o'yinlar, fikrlashga moyil bolalar bilan esa mantiqiy o'yinlar o'tkazish tavsiya etiladi.

Individual yondashuv asosida tashkil etilgan didaktik o'yinlar quyidagi afzalliklarni beradi:

²⁶ Karaxojayeva Kimyoxon. (2024). «Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlar ro'li». Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 22(1), 26-b.

- bolalarda mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadi;
- har bir bola o'zini muhim ishtirokchi sifatida his qiladi;
- bolalar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar yaxshilanadi;
- bola o'z kuchiga bo'lgan ishonchini oshiradi;
- bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga erishiladi.²⁷

Shu bilan birga, bu jarayonda o'yinlarni turli usullar bilan tashkil qilish – guruhli, juftlikda, yakka tartibdagi – yondashuvlarning samaradorligini oshiradi. O'yin davomida bolalarning nutqi, muloqot madaniyati, ijtimoiylashuv darajasi, hissiy holati va bilim darajasini doimiy tahlil qilib borish esa pedagogga bola haqida chuqur tasavvur hosil qilish imkonini beradi.

XULOSA

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar bilan ishlashda didaktik o'yinlardan foydalanish zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ajralmas qismi hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, o'yinlar orqali ta'lim jarayonini tashkil etish bolalarning faol ishtirokini ta'minlab, ularning bilish faolligini, ijodkorlik salohiyatini va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Eng asosiysi, didaktik o'yinlardan individual yondashuv asosida foydalanish – bolalarning shaxsiy ehtiyojlari, bilim darajasi, qiziqishlari va rivojlanish holatini hisobga olgan holda ta'limni differensiallashga xizmat qiladi. Bunday yondashuv orqali har bir bola o'ziga xos shaxs sifatida qadrlanadi, unga qulay psixologik muhit yaratiladi va o'z qobiliyatlarini namoyon etish imkoniyati tug'iladi. Kelgusida bu boradagi ilmiy-amaliy izlanishlar, metodik tavsiyalar va innovatsion yondashuvlar asosida ta'lim sifatini yanada yuksaltirish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayeva Nigora Azamat qizi. (2025). "Maktabgacha ta'lim va tarbiya yoshidagi bolalarning aqliy rivojlanishini takomillashtirishda tarbiyachining o'rni". Journal of new century innovations, 69(3), 238-241.

2. Axunbabayeva, S. S. (2022). Maktabgacha yoshdagi bolalarni aqliy tarbiyalashda didaktik o'yinlarning ahamiyati. International conference dedicated to the role and importance of innovative education in the 21st century, 1(8), 24–29.

3. Maxkambayeva Shaxrizoda Xusan qizi, & Binoqulova Dilnora Sirojiddin qizi. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarni aqliy rivojlantirish. Journal of integrated education and research, 2(1), 31–37.

4. Qodirova Nigora Farhodovna. Maktabgacha yoshdagi bolalar aqliy faoliyatini rivojlantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati. (2022). Образование и инновационные исследования.

5. Zohidova Madina Turg'unboyevna, G'ofurova Madina Maxsudali qizi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishda didaktik o'yinlar ahamiyati. International scientific and practical conference "current issues of special pedagogy and pre-school education: problems, solutions and development prospects". April 25, 2024.

6. Karaxojayeva Kimyoxon. (2024). «Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlar ro'li». Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 22(1), 26–40.

²⁷ D. Yuldasheva, Sh. Umarova. Maktabgacha ta'lim tizimida o'yinlar texnologiyasi // Scientific progress. 2022. №2. 102-b.